

Казміренко В.О., старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ

Предметом кримінології є вивчення злочинності як історично змінного соціально-правового явища, причин злочинності, особи злочинця і заходів із попередження злочинів. Особа злочинця - необхідна та дуже важлива складова частина механізму злочинної поведінки, а обставини, за яких формуються її негативні соціально-психологічні властивості, втілюють та реалізують попередні ланцюги причинних закономірностей та залежностей. Вивчення особи злочинців дозволяє на основі узагальнення причин та характеру індивідуальної злочинної поведінки виходити на загальні криміногенні фактори, пояснювати зміни показників злочинності, які пов'язані зі змінами в характеристиках осіб, які скоюють злочини.

Злочинця характеризує суспільна небезпечність його діянь. Це передбачає необхідність встановлення тих особливостей особи, які в поєднанні з певною ситуацією призводять до скоєння злочину, і як ці особливості сформувалися. Сукупність властивостей особи (позитивних і негативних), їх співвідношення дають уявлення про те, хто скоює злочин, допомагає зрозуміти таку поведінку, її причини та мотиви, а значить, і розробити профілактичні заходи впливу.

Особа злочинця - це сукупність соціально значущих властивостей, які в поєднанні із зовнішніми умовами і обставинами впливають на злочинну поведінку. Тобто це така сукупність властивостей особи, яка виражається у «деформаціях» системи цінностей, мотивацій, направленостей особи і призводить до скоєння злочинів (обумовлює суспільну небезпечність особи злочинця). Більшість кримінологів

дотримуються такої структури кримінологічної характеристики особи злочинця:

1) Соціально-демографічні властивості включають стать, вік, соціальне становище (положення) і рід занять, сімейний стан, проживання в місті чи сільській місцевості, матеріальні та житлові умови. Порівняння за даними властивостями злочинців та всього населення дозволяє виявити деякі зв'язки та залежності.

2) Освітньо-культурна характеристика злочинців свідчить про зворотну залежність антисуспільної поведінки від рівня освіти та інтелектуального розвитку. Останні, у свою чергу, впливають на коло інтересів і потреб, на культуру, побут, поведінку в цілому. Освітньо-культурні характеристики різняться в різних категоріях злочинців.

3) Функціональна характеристика особи злочинця включає реальні соціальні функції індивіда, що обумовлені його положенням в системі соціальних відносин, і його внутрішнє ставлення до цих відносин. Тобто поширеними властивостями осіб, що вчинили злочин, є відчуженість від трудових і навчальних колективів, орієнтованість на вузькі групи осіб з антисоціальними направленостями.

4) Загальна ціннісна орієнтація характеризує особу злочинця як таку, що має антисуспільну направленість взагалі, і в окремих випадках як таку, що має стійку установку вчинити злочин певного виду. Деформації ціннісної орієнтації проявляються: - у невизнанні загальнолюдських принципів поведінки в суспільстві (співіснування); - викривленні ряду понять, які визначають моральні цінності (дружба, взаємодопомога); - визначенні ієрархії цінностей, виходячи зі своїх індивідуалістичних цілей; - негативному ставленні до права та правоохоронної діяльності.

5) Кримінально-правова характеристика особи злочинця - це дані про направленість, зміст і мотивацію, одноособовий чи груповий характер злочинної діяльності, родову чи організаторську роль в ній, тривалість та інтенсивність.

Вивчення цих властивостей дає узагальнений "портрет" злочинця, що в свою чергу дає можливість науково обґрунтованої класифікації злочинців. А це сприяє розробці ефективних засобів профілактики, які будуть максимально відповідати об'єкту, на який вони спрямовані.